

شاید بتوان گفت که مهمترین هدف روانشناسی پیش بینی رفتار است لذا هر زمینه‌ای که به این مهم کمک کند ضرورتاً باید مورد توجه قرار گیرد. یکی از زمینه‌هایی که به علت یابی و پیش بینی رفتار می‌تواند مورد توجه قرار گیرد «انگیزش» است. متفکران از دیرباز درصدد جستن راهی برای تبیین علت رفتار انسان بوده‌اند. عده‌ای دلایل رفتار بشر را غریزی دانسته و عده‌ای دیگر ریشه‌های رفتار را در جامعه جستجو کرده‌اند.

دیدگاهها درباره انگیزش

از مجموع دیدگاهها و نظریات می‌توان به سه دسته نظریه اشاره کرد؛

هر نظریه انگیزش بدنال این است که چهار سؤال را پاسخ گوید. ۱- چه چیزی باعث رفتار می‌گردد؟ ۲- چه چیزی رفتار را هدایت می‌کند؟ ۳- چرا رفتار آموخته می‌شود؟ ۴- چرا رفتار متوقف می‌شود؟

انگیزه‌ها یا بطور کلی انگیزش نقش عمده‌ای در پیش بینی و کنترل رفتار انسان دارد. در نظامهای تعلیم و تربیت پیشرفته، آگاهی از انگیزه‌های انسانی یکی از کاربردهای مهم این نظریه محسوب می‌شود معلم در محیط آموزشی با آگاهی از انگیزش دانش‌آموزان می‌تواند رفتار را پیش بینی و در نتیجه آن را تحت کنترل درآورد.

فیزیولوژیکی، روانشناختی و اجتماعی تقسیم کرد. آنچه در این مقاله مورد بحث قرار می‌گیرد یکی از انگیزه‌های اجتماعی انسان می‌باشد که «انگیزه پیشرفت» شهرت یافته است.

انگیزه‌های اجتماعی

انگیزه‌های اجتماعی نیز اثر فوق‌العاده‌ای بر رفتار انسان به جای گذاشته‌اند انگیزه‌های اجتماعی کدامند؟ فهرست زیادی از انگیزه‌های اجتماعی وجود دارد که مهمترین آنها توسط «موری» ارائه شده است. «موری» این انگیزه‌ها را از طریق مطالعه بر روی گروه کوچکی از افراد بهنجار

تأثیر انگیزش در پیشرفت تحصیلی

مسعود باقری

نظریه کمبود، نظریه انگیزش رشد و نظریه لذت طلبی. طرفداران نظریه کمبود معتقدند که انسان به دلیل کمبود یکی از مواد در بدن برانگیخته می‌شود و تا زمانی که نیاز او برآورده نشده است او در حالت تنش باقی می‌ماند. نظریه انگیزش رشد عنوان می‌کند که فرد به خاطر رشد استعدادهايش برانگیخته می‌شود. حامیان این نظریه مزلو، گلدشتاین و راجرز هستند.

طرفداران نظریه لذت جویی معتقدند که انسان می‌کوشد به لذت دست یابد و از الم دوری کند. پیروان امریکایی این نظریه نوزندایک و یونگ می‌باشند.

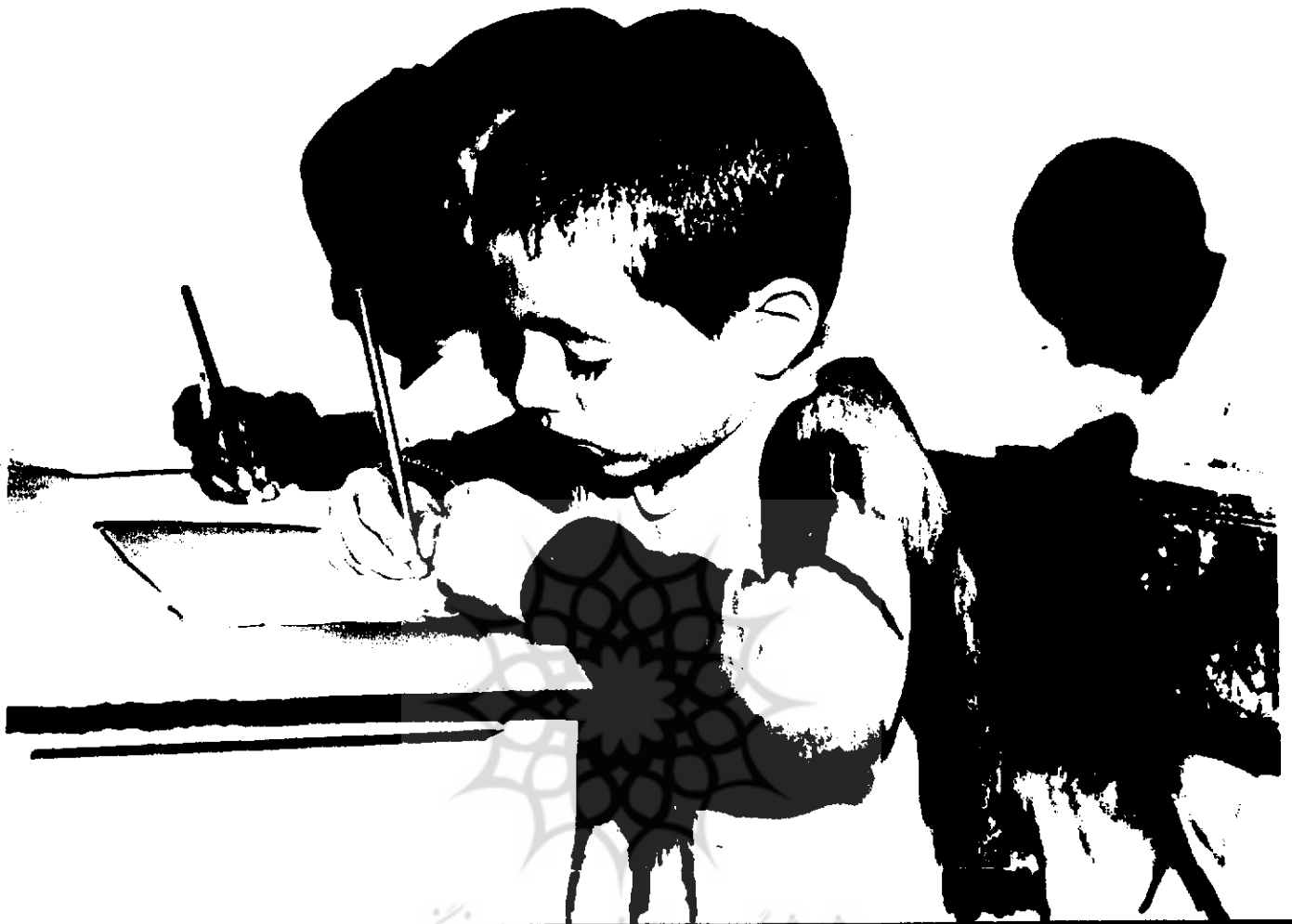
معلمی که دلایل رفتاری محصلین خود را بدانند به نحو شایسته‌ای با آنان برخورد خواهد کرد. اینکه چرا دانش‌آموزی با اشتیاق فراوان درس می‌خواند و دانش‌آموز دیگر چنین نیست به انگیزش آنان بستگی دارد.

خوشبختانه پیشرفت‌های علم روانشناسی در این زمینه راه گشا بوده و هر کدام از نظریه‌ها به سهم خود در این زمینه نقش آفرین بوده و گره‌ای از مشکلات انسانی را در محیط‌های آموزشی باز کرده‌اند.

همانگونه که قبلاً گفته شد انگیزه‌ها را می‌توان به انگیزه‌های غریزی،

بوسیله مصاحبه، پرسشنامه و آزمون بدست آورد. موری انگیزه‌های مختلف اجتماعی را با این معیارها و ملاکها بدست آورد. کار دشواری را با موفقیت انجام دادن، تسلط یافتن، دستکاری کردن و انتظام بخشیدن به اشیاء و افکار، انجام دادن این کارها با حداکثر سرعت و استقلال عمل، گذشتن از موانع و نیل به بالاترین معیارها، سرآمد بودن، رقابت کردن، پیشی جستن از دیگران و بالا بردن عزت نفس از طریق به کار گرفتن موفقیت آمیز استعدادهای.

موری در مصاحبه و داده‌های پرسشنامه و آزمون شیوه‌های اتخاذ کرد تا میزان انگیزش

پوشش‌های روان‌شناختی

تسهیل کند. افرادی که دارای انگیزه پیشرفت بیشتری بوده‌اند با کوشش و جدیت بیشتری به امر تحصیل پرداخته‌اند. این افراد در هر جا و سازمانی مشغول به کار شوند موجب پیشرفت آن سازمان می‌گردند. لذا یکی از کارهای اساسی برای سازمانها و مراکز صنعتی این است که چنین افرادی را شناسایی کرده و در پست‌های حساس قرار دهند. تحقیقات مک کلند نشان داده است جوامعی که دارای اوج و انحطاط بوده‌اند، علتش میزان انگیزه پیشرفت در آن جوامع بوده است. جوامعی که در دوره‌ای از زمان، انگیزه

پیش‌بینی رفتار آدمی داشته است. یکی از مهمترین این انگیزه‌ها که رفتار آدمی را تحت تأثیر خود قرار داده است انگیزه پیشرفت است.

انگیزه پیشرفت

این انگیزه علاوه بر اینکه در سازمانها، نهادها و مراکز صنعتی می‌تواند موجب پیشرفت آن سازمان یا مرکز شود، قادر است تأثیرات چشمگیری را در امر تعلیم و تربیت ایجاد نماید. انگیزه پیشرفت قادر است دانش‌آموزان را برای درس خواندن برانگیزاند. تحقیقات نشان داده است که انگیزه پیشرفت می‌تواند یادگیری را

فرد را در هر کدام از فهرست انگیزه‌های زیر اندازه‌گیری نماید. ۱- لذت طلبی ۲- پیشرفت ۳- همستگی ۴- پرخاشگری ۵- خود مختاری ۶- ستایشگری (تمجید و ستایش بالا دستان) ۷- سلطه جویی (کنترل محیط انسانی) ۸- خود نمایی ۹- آسیب پذیری (فرار از حوادث) ۱۰- اجتناب از خواری ۱۱- مهربانی ۱۲- نظم جویی ۱۳- بازی (انجام عملی برای تفریح) ۱۴- طرد کردن ۱۵- لذت جنسی ۱۶- میل جنسی ۱۷- مهر طلبی

در مطالعات مشخص شده که شناخت این انگیزه‌ها سهم زیادی در

پیشرفت در مردم آن زیاد بوده است تمدن آنها اوج داشته است و جوامعی که انگیزه پیشرفت در مردم آنها در حالت سکون بوده، انحطاط داشته یا اوجی نداشته‌اند. بهر حال تحقیقات وی ثابت کرد که انسانها هستند که تاریخ را می‌سازند و نه اینکه تاریخ انسان را بسازد. البته اثر محیط را بر انسان نمی‌توان منکر شد. اما انسان در این میان نقش مهم‌تری را ایفا می‌کند.

انگیزه پیشرفت چیست؟

انگیزه پیشرفت عبارت است از گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است. (فلد - رولند - کوله ۱۹۷۹)

انگیزش پیشرفت یعنی اینکه فرد تمایل دارد کاری را در یک زمینه بخوبی انجام دهد و عملکردش را بطور خود جوش ارزیابی کند. ما از رفتارهای پیشرفت‌گرا به انگیزه پیشرفت پی می‌بریم. کودکی که در فراگیری ریاضیات سختکوشی نشان می‌دهد دارای انگیزه پیشرفتی است که به طرف ریاضیات سوق داده شده است. از طرفی انگیزه پیشرفت تحت تأثیر تصورات قالبی، انتظارات و بطور کلی محیط قرار می‌گیرد. البته باید به جنبه‌های مثبت و منفی این جریان توجه کرد یعنی محیط می‌تواند این انگیزه را تهلیل کند و جهت دهد و همچنین می‌تواند مانع آن شده و به کجراه سوق دهد.

مربیان و معلمان می‌توانند با اعمال شیوه‌های مناسب انگیزه پیشرفت را در کودکان ایجاد کنند و همچنین با آگاهی از این انگیزه و نقش مؤثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌توانند به صورت منظم آن را جهت دهند. شاید بتوان یکی از دلایل افت تحصیلی را

ناشی از ضعف یا عدم انگیزه پیشرفت دانست. اگر محصل و دانش‌آموزی بتواند انگیزه خود را به زمینه ورشته مورد نظر خود منتقل کند و بدون انگیزه و بر حسب تصادف و شانس و یا یک نمره باد آورده به یک زمینه یا رشته علمی فرستاده شود و در آن زمینه یا رشته تحصیل کند به کسب موفقیت نائل نخواهد شد چرا که انگیزه پیشرفت را که نیروی محرکه آن محسوب می‌شود ندارد. باید تأکید کرد چنانچه به این مهم توجه نگردد نیروهای عظیم انسانی که آینده درخشان یک کشور را تشکیل می‌دهند تلف خواهند شد. به نظر می‌رسد که تحصیل به عنوان یک امر تقلیدی در آمده است تحصیلی که در آن انگیزه پیشرفت وجود نداشته باشد بی حاصل خواهد بود.

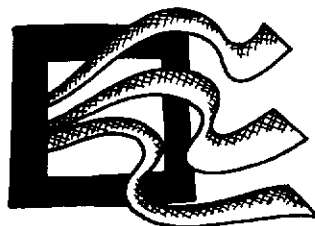
چه تعداد از محصلین دارای انگیزه پیشرفت هستند؟ چه تعداد از محصلین از زمینه تحصیلی خود رضایت دارند؟ سوالات اساسی و جدی می‌توانند باشند. یکی از مهمترین اهداف و برنامه‌های آموزش و پرورش یک کشور باید انجام طرحهای پژوهشی و آموزشی برای بررسی انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان و سپس تقویت و هدایت این انگیزه باشد. پژوهشهای روانشناسی نشان داده است که می‌توان انگیزش پیشرفت را آموزش داد. آموزش انگیزش پیشرفت به نوبه خود موجب پیشرفت تحصیلی و در نهایت باروری نیروی اندیشه انسانها می‌گردد یکی از افرادی که آزمایشها و پژوهشهای زیادی در زمینه انگیزش

پیشرفت انجام داده است «دیوید مک کللند» است وی با استفاده از آزمون‌هایی نظیر آزمون اندر یافت موضوع انگیزه پیشرفت آدمی را مورد ارزیابی قرار داده است پژوهشهایی که وی انجام داده است روشن ساخته که ماهیت انگیزش پیشرفت چیست، چه متغیرهایی بر روی آن اثر می‌گذرانند، خصوصیات افراد پیشرفت‌گرا چیست و اینکه آیا می‌توان انگیزش پیشرفت را به افراد آموزش داد؟

بعضی از تحقیقات نشان داده است افرادی که دارای انگیزه پیشرفت قوی هستند در مقایسه با آنها که انگیزه پیشرفت ضعیفی دارند در یادگیری و عملکرد بهتر و سریعتر هستند.

شرط اصلی این است که میل به پیشرفت از آنها برانگیخته شود. یکی از کاربردهای تربیتی این پژوهش این است که هر مسئله‌ای نمی‌تواند نظر همه دانش‌آموزان را به خود جلب کند و باید به تفاوت‌های فردی نیز توجه شود.

ویژگی افراد پیشرفت‌گرا چیست؟ این قبیل افراد دارای اعتماد به نفس هستند، مسئولیت فردی را ترجیح می‌دهند و علاقه دارند که بطور ملموس و عینی از نتایج کار خود آگاه شوند. نمره‌های درسی آنان خوب است و در فعالیت‌های اجتماعی و دانشگاهی شرکت می‌کنند. در انجام کارها، همکاری با متخصصان و صاحب نظران را بر دوستان ترجیح داده و هربرابر فشارهای اجتماعی بیرونی مقاومت نشان می‌دهند. اگر کاری را در حد استعداد

خود ببینند گناه ریسک نموده دل به دریا می‌زنند.

«مک کلند» نتیجه می‌گیرد که پیشرفت گرایی اساسی‌ترین عامل انگیزش در رفتار رهبران، سازمانها، خطر جویان، بنیان گذاران اقتصاد جهان و به طور کلی افراد کارآفرین است.

چگونه انگیزه پیشرفت ایجاد می‌شود؟ بنظر می‌رسد که پیدایش این انگیزه مربوط به نظام ارزشهای والدین و نگرش آنان نسبت به موضوع پیشرفت است.

تحقیقات نشان می‌دهد که انگیزه پیشرفت در مادر فرزندان پیشرفت‌گرا در مقایسه با مادر فرزندان که انگیزه پیشرفت در آنان ضعیف است بیشتر بوده است؛ این مادران انتظار بیشتری از فرزندان خود در کسب مهارت‌ها و استقلال داشته‌اند. به عنوان مثال، مادر کودک پیشرفت‌گرا در ۷ سالگی از فرزند خود انتظار داشتند که رفت و آمد در شهر را یاد بگیرد. کارهای مشکل و جدیدی انجام دهد، شخصاً دوستانی برای خود پیدا کند و سعی کند در کارهایی که مستلزم رقابت است برتری نشان دهد.

این مادران از موفقیت فرزندان خود ابراز خشنودی می‌کردند و در چنین مواردی آنان را به آغوش می‌کشیدند و می‌بوسیدند. برعکس مادر فرزندان که انگیزه پیشرفت در آنها ضعیف بود، محدودیتهای بیشتری قائل بودند و اتکاء به نفس را در کودکان خود تشویق نمی‌کردند و فرزند آنها متکی به خانواده بود.

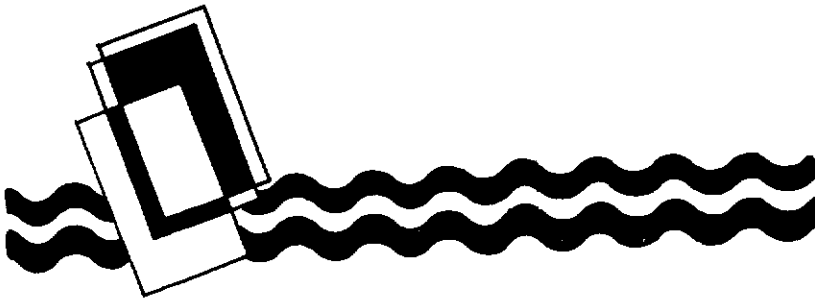

آموزش انگیزه پیشرفت

معمولاً معلمین و مربیان تعلیم و تربیت گله‌مندند که دانش‌آموزان آنان انگیزه‌ای برای یادگیری ندارند. اگر روانشناسان بتوانند طرحی را ارائه دهند که چنین انگیزه‌ای را در دانش‌آموزان ایجاد کند، تأثیر بسیار مهمی در امر تعلیم و تربیت و در نهایت استفاده از نیروهای انسانی به‌جای خواهند گذاشت. با دوره‌های فشرده آموزش انگیزه پیشرفت در شغل که برای بزرگسالان به مورد اجرا گذاشته شد، نتایج نشان داد که چنین آموزشی فعالیت کارآفرینی را برای سالهای بعد از آموزش افزایش می‌دهد (مک کلند و وانیر ۱۹۶۹) روانشناسان نتیجه گرفتند که اگر بتوان انگیزه پیشرفت را به بزرگسالان آموزش داد پس باید بتوان آن را به کودکان نیز تعلیم داد.

آموزش انگیزه پیشرفت از طریق کمک به کودکان در مورد اینکه چگونه برنامه‌ریزی کنند و کارهایشان را انجام دهند می‌تواند مفید واقع شود. در ابتدا دوره‌هایی آموزشی برای کودکان گذاشته می‌شد تا آنها بدانند چگونه باید فردی که محتاج پیشرفت است فکر و عمل کنند و سپس برنامه‌ای را که آنها برای زندگی آینده‌شان طراحی کرده‌اند، امتحان نموده و از این طریق به سنجش تأثیر آموزش بپردازند.

کتابهای زیادی برای آموزش انگیزه پیشرفت منتشر شد و معلمانی در این زمینه آموزش دیدند. نتایج تحقیقات نشان داد که چنین اقداماتی مؤثر بود. بهترین و

گسترده‌ترین این تحقیقات توسط پروفیسور مک کلند انجام گرفت. نتایج پژوهشها نشان داد که آموزش انگیزه پیشرفت می‌تواند اثرات چشمگیری بر عملکرد تحصیلی داشته باشد به شرط اینکه بدرستی توسط معلمین مورد توجه قرار گرفته باشد و از طی سال تحصیلی چنین آموزش در مورد کارهای کلاسی نیز اجرا شود.

بخشی از پژوهشها بر روی این مسئله متمرکز بود که آیا دوره‌های آموزش انگیزه پیشرفت بصورت فشرده قادر است نحوه گذران اوقات فراغت، کار کردن، برنامه‌ریزی و اندیشیدن کودکان ۱۰ تا ۱۳ ساله را تغییر دهد یا خیر؟

نتایج تحقیقات نشان داد که دوره‌های آموزشی انگیزه پیشرفت قادر هستند که تأثیرات بلند مدتی را در فعالیت‌های مربوط به خارج از مدرسه بگذارند. اما این تأثیرات به نوع آموزش که داده شده بستگی دارد.

نتایج پژوهشهای محققینی که در دانشگاه «هاروارد» فعالیت می‌کردند نشان داد که این متغیرها در اثر بخشی آموزش انگیزه پیشرفت دخالت دارند:

- ۱- سن و ریش (نضج) ۲- جنسیت
- ۳- ماهیت موضوع ۴- ساختار کلاسی.

۱- سن و ریش (نضج)

از چه زمانی می‌توان آموزش انگیزه پیشرفت را در مدارس شروع کرد؟ محققین گزارش دادند که آموزش باید در زمان مناسب شروع شود دقیقاً قبل از

اینکه آنها در مسیر یادگیری قرار گیرند. محققین دانشگاه «هاروارد» کشف کردند برای اینکه آموزش انگیزه پیشرفت مؤثر واقع شود باید در مورد کودک ۱۲ ساله و بعد از آن به مورد اجرا گذاشته شود. همچنین کشف کردند که آموزش انگیزه پیشرفت باید در درون برنامه عادی کلاس قرار گیرد.

رایل (۱۹۶۹) کشف کرد که بنظر نمی رسد اثربخشی آموزش انگیزه پیشرفت تابعی از ریش اخلاقی باشد. کوشش‌ها برای آموزش انگیزه پیشرفت در کودکان کود کستان با شکست مواجه شد.

۲- جنسیت

پژوهشها نقش عامل جنسیت را در اثر بخشی آموزش انگیزه پیشرفت نشان داده‌اند. از آنجا که در ابتدا آموزش انگیزه پیشرفت بر اساس موضوعات مردانه بوده، بین دو جنس از لحاظ اثر

بخشی تفاوت وجود داشت. اما زمانی که این عامل از بین رفت تفاوت‌ها نیز کاهش یافت.

۳- ماهیت موضوع

کنگان و موس (۱۹۶۲) گزارش داده‌اند که نمره پیشرفت در بصرها همبستگی بالایی با موضوعاتی که جنبه عینی داشته باشند دارد، یعنی اعمال آشکاری که پس خوراند فوری می دهد که آیا فرد کار درستی را انجام می دهد یا خیر؟ تحقیقات رایل (۱۹۶۹) بر این حقیقت صحنه گذاشت که آموزش انگیزه پیشرفت، عملکرد فرد را در دروس ریاضی و علوم بیش از مطالعات اجتماعی بهبود می بخشد.

۴- ساختار کلاسی

اینکه کلاس بطور سنتی اداره شود یا شیوه‌های علمی جدید، می تواند بر اثر بخشی آموزش انگیزه پیشرفت مؤثر واقع

شود.

بطور کلی باید گفت که سطح انگیزشی کودک بوسیله چهار عامل زیر تعیین می گردد:

۱- ارزشی که برای موضوع قائل است.

۲- انتظار موفقیت.

۳- توجیه کودک در شکست و موفقیت.

۴- معیارهای کودک در مورد سنجش عملکرد.

دقت در عوامل مطرح شده فوق و برنامه ریزی بر اساس آنها می تواند در تقویت انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموز مؤثر باشد.

بهره گیری از شیوه انگیزه پیشرفت برای بهبود و متعالی آموزش و باروری و سازندگی نسل امروز که با آموزشهای متعدد و مختلف سازنده و مخرب مواجه است کاری بایسته و ضروری است.

مددکاری

اجتماعی

در

آموزش و پرورش

• مقدمه

هسته‌های مشاوره استانی و مناطق کشور، در جهت خدمت رسانی هر چه بهتر و شایسته بر به دانش آموزان، ناگزیر باید از حرفه مددکاری اجتماعی جلب کمک و یاری نمایند.

مددکاری اجتماعی در وزارت آموزش و پرورش دارای سابقه قابل توجهی نسبت و آنک که در چارچوب برنامه هسته‌های مشاوره، حضور این علم و حرفه جدی و رسمی تلفی شده است، باید حیطه‌ها و وظایف این علم به خوبی مورد بررسی و شناخت قرار گیرد. مقاله حاضر شروعی است برای این شناخت و آگاهی

تعریف مددکاری اجتماعی

مددکاری اجتماعی فعالیت ویژه‌ای است که برخی از مؤسسات رفاه اجتماعی آن را به مراجعان خود عرضه می دارند و به آنان یاری می دهند که با کارآیی بیشتری با مشکلاتی که در انجام دادن کار و وظایف اجتماعی خود روبرو شده‌اند مقابله کنند.

سرورالسادات میر ابراهیمی